

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

Diplomski rad

TALIJANSKO-ALBANSKI ODNOSI IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Martina Šuljić

Mentor: prof.dr.sc. Nikola Anušić

Zagreb, rujan 2016.

SADRŽAJ

UVOD	3
1. VANJSKA POLITIKA FAŠISTIČKE ITALIJE	4
<i>1.1. Tajni Londonski ugovor iz travnja 1915. godine</i>	<i>4</i>
<i>1.2. Talijanski revizionizam</i>	<i>5</i>
<i>1.3. Talijanski iredentizam</i>	<i>5</i>
<i>1.4. Talijanski imperijalizam</i>	<i>6</i>
2. ALBANIJA NAKON PRVOG SVJETSKOG RATA	8
<i>2.1. Formiranje albanske države</i>	<i>8</i>
<i>2.2. Lipanjska revolucija</i>	<i>9</i>
<i>2.3. Formiranje republike i proglašenje kraljevine</i>	<i>10</i>
<i>2.4. Gospodarsko stanje u Albaniji nakon</i> <i>Prvog svjetskog rata</i>	<i>11</i>
<i>2.5. Financijska pomoć Lige naroda</i>	<i>12</i>
3. PERIOD INTENZIVNOG TALIJANSKOG PRODORA U ALBANIJU	14
<i>3.1. Osnivanje Albanske Narodne Banke</i>	<i>14</i>
<i>3.2. Formiranje Društva SVEA i zajam iz 1925. godine</i>	<i>15</i>
<i>3.3. Sporazum o trgovini i plovidbi</i>	<i>17</i>
<i>3.4. Konvencija o naseljavanju</i>	<i>18</i>
<i>3.5. Talijanske koncesije u Albaniji</i>	<i>18</i>
<i>3.6. Prvi i Drugi sporazumi iz Tirane</i>	<i>21</i>
<i>3.7. Beskamatni zajam iz 1931. godine</i>	<i>23</i>
4. RAZDOBLJE ZAOŠTRENIH TALIJANSKO-ALBANSKIH ODNOSA	25

<i>4.1.Pogoršanje odnosa i pokušaj izmirenja</i>	25
<i>4.2.Demonstracija talijanske ratne flote 1934. godine</i>	27
5. POPUŠTANJE NAPETOSTI	28
<i>5.1.Pobuna Muharrem Bajraktara</i>	28
<i>5.2.Konačni sporazum s Italijom</i>	30
6. OKUPACIJA ALBANIJE I NJENO UKLAPANJE U TALIJANSKI PRIVREDNI SUSTAV	34
ZAKLJUČAK	37
LITERATURA	38
IZVORI	39

UVOD

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati specifične talijansko-albanske odnose. Posebnost će se prikazati kroz činjenicu da talijansko-albanski odnosi nikad nisu bili iskreni, već nošeni koristoljubljem.

Prikazat će se nastojanje Italije da legalno ostvari svoj protektorat nad Albanijom putem jedne „*penetration pacifique*“, koja se ogleda u stvaranju talijanske financijske, gospodarske i vojne dominacije u Albaniji.

S jedne strane prikazat će se talijanska vanjska politika koja, kroz iredentizam, revizionizam i imperijalizam, oblikuje svoju politiku prema Albaniji, te, s druge strane, novonastala država Albanija, izmorena unutarnjim trzavicama, lošom gospodarskom situacijom i financijskim teškoćama.

Prikazat će se financijska, kao i svi ostali vidovi pomoći Italije Albaniji. Posebno će se osvrnuti na pojedine političke ugovore, kako bi se поближе prikazali politički ustupci Albanije prema Italiji. Prikazat će se pokušaj Ahmeta Zoga da ublaži uvjete za dobivanje nove financijske pomoći, te odgovor Italije na njegovo izazivanje.

Na kraju, pokazat će se nemoć Albanije da zaustavi uspostavu talijanskog protektorata i gubitak albanskog suvereniteta.

1. VANJSKA POLITIKA FAŠISTIČKE ITALIJE

1.1. Tajni Londonski ugovor iz travnja 1915. godine

Italija ulazi u Prvi svjetski rat udružena s Velikom Britanijom i Francuskom, nakon obećanog tajnog Londonskog ugovora. O albanskom nacionalnom teritoriju govore 6. i 7. član Londonskog ugovora od 26. travnja 1915. godine.

Član. 6. kaže:

„Italija će imati potpuni suverenitet nad Valonom, otokom Sasseno i jednog teritorija dovoljno velikog za osiguranje obrane ovih točaka (od Vojuše na sjever i na istok, približno do sjeverne granice oblasti Chimarra na jugu).“

Član 7. kaže:

„Ako Italija dobije Trident i Istru po članu 4., Dalmacije i otoke Jadranske u granicama određenim članom 5. i zaljev Valona određenim članom 6., te ako se središnji dio Albanije sačuva za stvaranje male neutralizirane autonomne države, ona se neće oduprijeti da sjeverni i južni dio Albanije – ako će to željeti Francuska, Velika Britanija i Rusija – razdijele između Crne Gore, Srbije i Grčke. Obala od južne granice talijanskog posjeda Valona, pa do rta Stylos biti će neutralizirana.

Italiji će biti naloženo da zastupa državu Albaniju u njezinim odnosima s inozemstvom. Italija je suglasna da se u svakom slučaju na istoku Albanije ostavi dovoljno velik teritorij u svrhu da se osigura Grčkoj i Srbiji zajednička granica na zapadu Ohridskog jezera.“¹

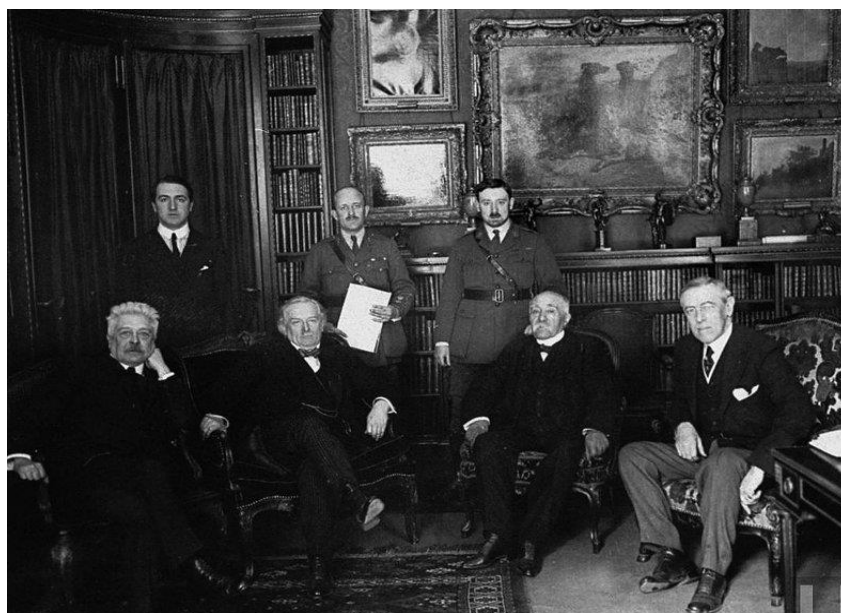
Italija se, dakle, teritorijalno proširila na južnu Albaniju, s otokom Sazanom, te na područje Valone (Vlorë) od rijeke Vojuše do Himana, s time da je istodobno dobila pravo da u međunarodnim odnosima zastupa buduću malu albansku muslimansku državu u srednjoj Albaniji, koja bi dobila luku Drač, te imala neutralni status.

Dolaskom fašista na vlast kristaliziraju se tri ključne odrednice talijanske vanjske politike koje postaju glavni pokretači i smjerovi najprije diplomatskih, a u konačnici i vojnih djelovanja Italije.

¹ Marjanović, M. Londonski ugovor iz godine 1915, prilog povijesti borbe za Jadran 1914-1917., Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije, 1960.

1.1. Talijanski revizionizam

Jedan od prvih i najvažnijih Mussolinijevih ciljeva jest revizija postojećih ugovora. On, kao ni većina talijanske javnosti, nisu zadovoljni postojećim ugovorima koji obvezuju Italiju. To se, dakako, konkretno odnosi na Versailleski mirovni ugovor, kojim Italija nikako nije zadovoljna. Iako je Italija u Prvi svjetski rat ušla prema uvjetima tajnog Londonskog ugovora iz 1915.godine, malo toga je iz tog ugovora ostvarila. Upravo se dio tog ugovora odnosi na mladu državu Albaniju, od koje Italija nije ništa dobila. Talijanska težnja za prekrajanjem ovoga ugovora sve više raste, osobito dolaskom fašista na vlast. Talijanski revizionizam dolazi u sukob sa francuskim i engleskim težnjama za očuvanjem „statusa quo“.²

Slika 1 VERSAILLESKI MIROVNI UGOVORI, Velika četvorka na mirovnoj konferenciji u Parizu 28. VI. 1919 (sjede s lijeva na desno) V. E. Orlando, D. Lloyd George, G. B. Clemenceau i T. W. Wilson

Izvor Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64364> (17.09.2016.)

² Popov, Č. Od Versaja do Danciga, Beograd: BIGZ, 1976.

1.2. Talijanski iredentizam

Drugi cilj talijanske vanjske politike jest iredentizam. Talijanski iredentizam se sastojao iz neskrivenih težnji Italije da sebi prisvoji one dijelove teritorija drugih država koje je Italija smatrala da pripadaju njoj. To se odnosilo na područja tadašnjih kraljevina SHS i Grčke. Pretenzije Italije u ovom pogledu nisu bile direktno vezane uz Albaniju, ali tu je Albanija trebala odigrati ključnu ulogu svojevrsnog mostobrana za lakši prodor na spomenuta područja s kopna.

1.3. Talijanski imperijalizam

Treća odrednica koja oblikuje i usmjerava talijansku vanjsku politiku jest imperijalizam. Imperijalizam je politika neke države usmjerena na širenje neposredne ili posredne kontrole nad vanjskim teritorijima ili drugim državama u svrhu bogaćenja, dobivanja strateških resursa ili ostvarivanja vojnog, ekonomskog ili političkog primata u svijetu.³ U imperijalističkom duhu Mussolini je opsjednut idejom o veličini Italije.

Vodeći se ovim stavovima u praksi Mussolini predviđa akciju u tri glavna pravca. Prvi je pravac bio usmjeren prema podunavsko-balkanskom prostoru, drugi prema Sredozemnom moru, a treći prema kolonijalnim osvajanjima u Africi. Dio politike usmjeren prema Sredozemnom moru imao je za cilj izbaciti iz Sredozemlja Veliku Britaniju i Francusku i pretvoriti ga u „mare nostrum“, što se poklapalo s tradicionalnim talijanskim imperijalističkim težnjama. U tom ovladavanju Sredozemnim morem, ključna je bila uloga Jadranskog mora, odnosno Albanije kao početne točke za daljnje talijansko širenje. Ostvarivanje ovog programa je trebao biti dug i spor proces. Razlog tome je bila vojna i privredna nespremnost Italije za velike osvajačke pothvate.⁴

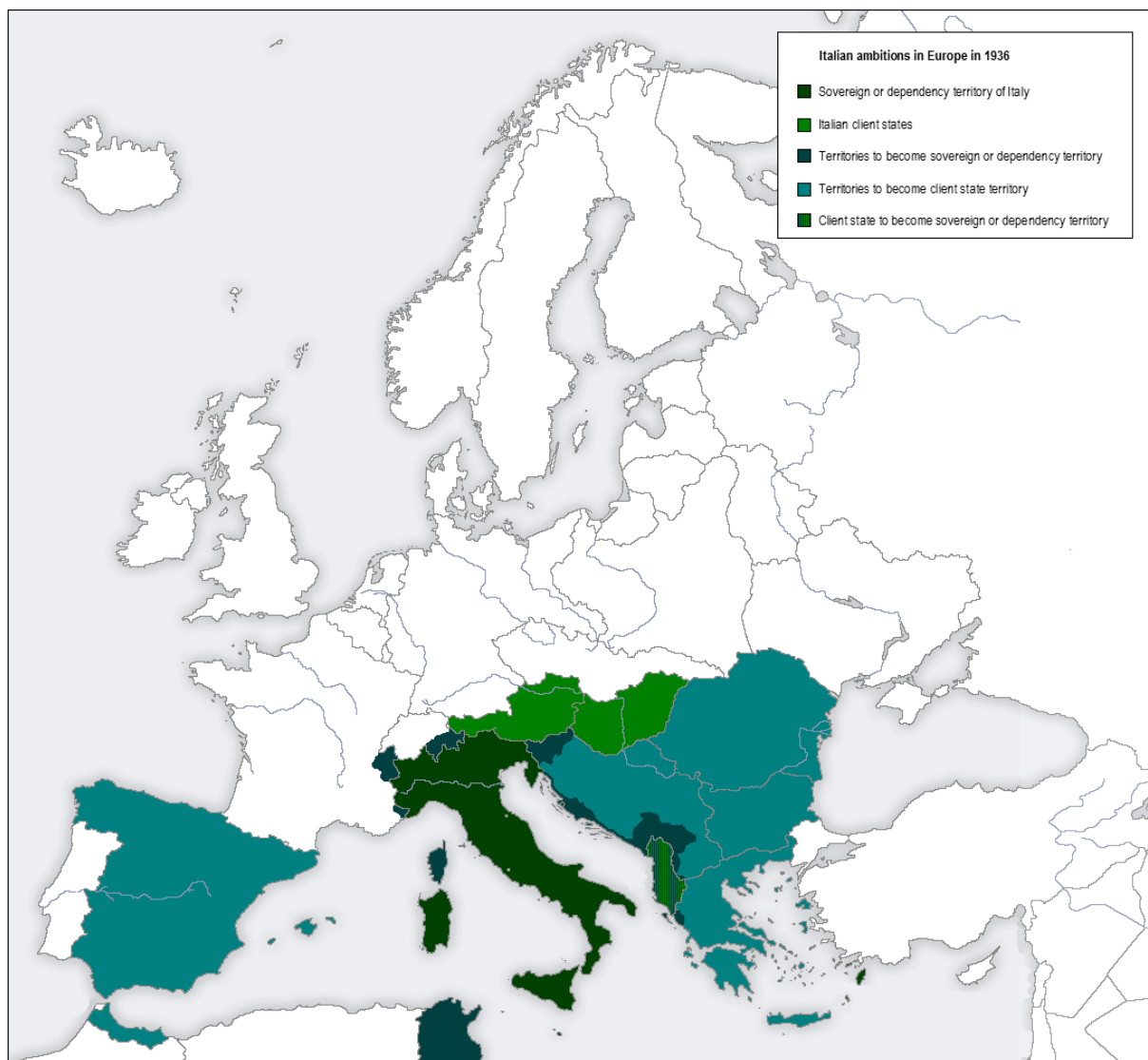
Iz istih razloga usmjerenost talijanske vanjske politike na ova tri pravca nije bio jednak, točnije varirao je i izmjenjivao se tijekom godina. Tako je do 1928.g. prioritet davan Podunavlju, u razdoblju između 1929. i 1933.g. kolonijama u Africi, da bi pažnja bila ponovno usmjerena 1933.g. na Podunavlje. Od 1934.g. najveću pažnju dobivaju Sredozemlje i kolonije u Africi.⁵

³ dostupno na Wikipedia, <https://sh.wikipedia.org/wiki/Imperijalizam> 21.09.2016.

⁴ Popov, Č. Od Versaja do Danciga, Beograd: BIGZ, 1976.

⁵ isto.

Metode i taktike djelovanja u ostvarivanju ovih ciljeva također variraju. Tako do 1933.g. pratimo dominaciju diplomatskih sredstava, a poslije dolaska nacista na vlast u Njemačkoj i Mussolini sve više pribjegava metodama sile u međunarodnim odnosima.⁶

Karta 1 Talijanski imperijalistički planovi u Europi 1936. godine

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Italian_Empire (28.09.2016.)

Područje srednje i JI Europe u razdoblju nakon Locarna i dalje ostaje opterećeno i nemirno zahvaljujući stalnim suprotnim težnjama između poraženih i pobjednika u Prvom svjetskom ratu koje se ogledaju s jedne strane u zadržavanju „statusa quo“, a s druge strane u reviziji postojećeg stanja, te borbi velikih sila za privrednim i političkim utjecajem u ovom području, u prvom redu Italije. Tako je Italija u Podunavlju i na Balkanu postala glavni nositelj imperijalističke ekspanzije velikih sila.

⁶ isto.

2. ALBANIJA NAKON PRVOG SVJETSKOG RATA

2.1. Formiranje albanske države

Albanija, koja je postojala do travnja 1939.godine, stvorena je na Pariškoj mirovnoj konferenciji 09. studenog 1921.godine. Prema članu 4. Pariškog mirovnog ugovora, Velika Britanija, Francuska, Italija i Japan potpisuju garanciju nezavisnosti države Albanije. Ovaj ugovor određuje granice Albanije prema Crnoj Gori, Srbiji i Grčkoj, a od čitavog Londonskog ugovora iz 1915.godine Italiji ostaje samo suverenitet nad otokom Sasseno. Italiji se, također, priznaju posebni interesi u Albaniji.⁷

Ovaj ugovor otvara put Albaniji u Ligu naroda i daje joj pravo da zatraži pomoć Lige ako joj granice budu ugrožene. Italija pristaje na ove klauzule s rezervom, napominjući da će svako mijenjanje albanskih granica smatrati ugrožavanjem svoje strateške sigurnosti. Pariška konferencija ambasadora je u studenom 1923.godine poslala komisiju u Albaniju s ciljem da odredi točne granice ove države. Te granice su ostale do travnja 1939.godine.⁸

Nakon završetka Prvog svjetskog rata, Albanija još nije djelovala kao nezavisna država. Razlog za to su bile brojne strane vojske koje su okupirale pojedine dijelove zemlje. Na mjesto vojski poraženih zemalja došle su vojske zemalja pobjednica. Francuske snage su bile stacionirane na jugoistoku, a namjeravale su se proširiti na središnju Albaniju. Talijanske snage na jugu su se željele proširiti na sjever. Garnizon u Skadru na sjeverozapadu su držale snage triju sila, Francuske, Engleske i Italije. Područje na sjeveru i sjeverozapadu su držale jugoslavenske snage.⁹

Nakon Prvog svjetskog rata u Albaniji je gotovo vladalo bezvlašće. Albanska vlada je sve više slabila, tako da je razdoblju od 1920. do 1922. godine Albanija morala promijeniti čak sedam različitih vlada¹⁰.

U tom razdoblju vlada u Tirani je imenovala Ahmeta Zogollija za operativnog zapovjednika kako bi spriječio pokušaj odvajanja Mirdite od Albanije. Ubrzo su ga povukli, ali se Zogolli oglašio na ovu vladinu zapovijed, te je 14. prosinca 1921.g. ušao u Tiranu i preuzeo zapovjedništvo nad žandarmerijom. Zogolli je uspio pobijediti političke neistomišljenike u veljači 1922.g. te ponovno uspostaviti red u zemlji. U prosincu je

⁷ Šehinović-Ekremov, M. Albanija kroz nezavisnost 1912-1939. izdanje Muslimanske svijesti br.4, Sarajevo: Nova Tiskara Vrčak i dr., 1939.

⁸ isto.

⁹ Qazimi, P. Albanija: strani vojni utjecaji: (1912.-1991.), Zagreb: Alfa, 2013.

¹⁰ isto

imenovan premijerom. Iste godine Zogolli je formalno promijenio svoje prezime u Zogu, što znači ptica.¹¹

Slika 2 Ahmet-beg Zogolli

Izvor *Biografias y vidas*, <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/z/zogi.htm> (22.09.2016.)

2.2. Lipanjska revolucija

U proljeće 1924.g. izbio je ustanak protiv Zoguove vlade koji je eskalirao u lipnju, kada su snage protiv Zogua ušle u Tiranu. Ovaj ustanak je poznat kao Lipanjska revolucija. Ustanici su utemeljili privremenu demokratsku vladu s Fanom Nolijem na čelu. Ahmet Zogu je, zahvaljujući časnicima i pomoći iz stranih zemalja, osobito Jugoslavije, uspio svrgnuti Fana Nolja 24. prosinca 1924.g. Glavne snage koje su pomogle Zoguu su činili 1000 jugoslavenskih časnika, 1000 pričuvnih snaga unovačenih s područja Jugoslavije nastanjenih Albancima, te 500 ljudi iz plemena Mata. Njima je upravljalo 40 časnika ruske Bijele garde.¹²

Nakon revolucije na vlast je došla vlada s premjerom Iljaz-begom Vrionijem, a Zogu je postavljen na poziciju ministra unutarnjih poslova. Za manje od mjesec dana ova vlada je odstupila i Zogu je ponovno postao premjerom i ministrom unutarnjih poslova.

¹¹ isto.

¹² isto.

2.3. Formiranje republike i proglašenje kraljevine

Krajem siječnja 1925.g. Zogu je proglasio Albaniju republikom, a sebe predsjednikom. Funkcija premjera i predsjednika su tako spojene u jednoj osobi. Stanje u Albaniji je i dalje bilo problematično.¹³

Slika 3 Fan Stilian Noli

Izvor Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Fan_S._Noli (28.09.2016.)

Republika je trajala do 01. rujna 1928.g. kada se Zogu proglasio kraljem Albanaca, a Albaniju kraljevinom. Zogu je kao kralj imao neograničene ovlasti, iako je država službeno bila ustavna monarhija. Razdoblje kraljevine Albanije je trajalo do njene okupacije 1939. godine.

¹³ isto.

Slika 4 Monogram kralja Zoga I.

Izvor Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Zog_I_of_Albania (20.09.2016.)

2.3. Gospodarsko stanje u Albaniji nakon Prvog svjetskog rata

Nakon Prvog svjetskog rata stanje u albanskoj privredi bilo je jako loše. S obzirom da je zaostala u svim privrednim granama, nije imala nikakve predispozicije za samostalni razvoj. Njena opća zaostalost je išla na ruku talijanskim planovima za privredno podčinjavanje Albanije.

Statistika za ovo razdoblje ne postoji, ali prema procjeni Albanske narodne banke za 1928. godinu, gotovo 90% nacionalnog dohotka davala je poljoprivreda.¹⁴ Albanija je bila zemlja s vrlo jakim zaostacima feudalizma. Tako je veliki dio obradive zemlje pripadao veleposjednicima-feudalcima. Ovi su posjedi bili organizirani na preživjelom sustavu čitluka. Sve je to utjecalo da poljoprivredna proizvodnja bude zaostala i s niskim prinosima.

Proizvodnja žitarica zadovoljavala je potrebe stanovništva jedino pri dobroj žetvi. Osim žitarica, važnija kulture su bile duhan, zatim maslina i agrumi.

Značajnu ulogu imalo je stočarstvo, ali je i ono bilo ekstenzivno. Zbog bogatstva ribom, Albanija je imala dobre predispozicije za razvoj ribolova, ali to nije bilo iskorišteno.

Industrija i zanatstvo nisu podmirivali potrebe stanovništva, točnije o industriji se ni ne može govoriti jer je bila tek u začetku.

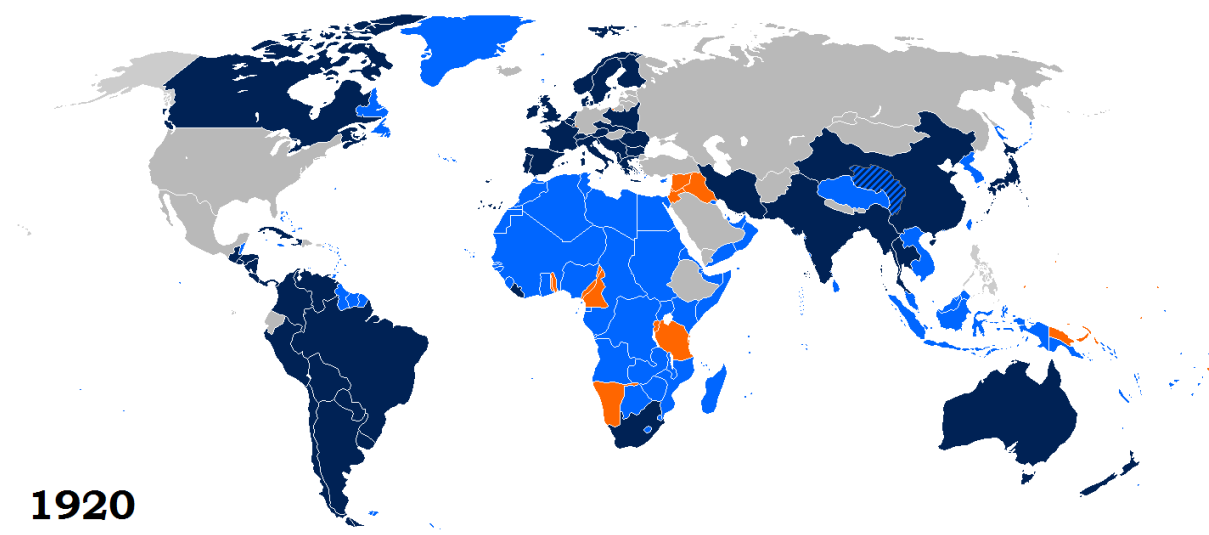
¹⁴ Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

Uslijed ovakvog privrednog razvoja, Albanija je imala nepovoljan vanjskotrgovinski balans. Nizak stupanj privrednog razvoja Albanije ogledao se u vrlo malom nacionalnom dohotku.¹⁵

2.4. Financijska pomoć Lige naroda

Poslije priznanja albanske nezavisnosti na Pariškoj mirovnoj konferenciji, Albanija se našla u teškoj situaciji. Problemi su se odnosili na sređivanje privrede, financija i organizaciju državne uprave. Zemlju su potresali unutrašnji nemiri, ali i neriješena granična pitanja s Kraljevinom SHS i Grčkom.

Liga naroda je u Albaniju poslala Komisiju koja je trebala ispitati stanje u Albaniji i predložiti mjere za uklanjanje nemira i sprječavanje istih. Komisija je došla do zaključka da je Albaniji potrebna stabilnost koja se može postići jedino političkom sređenošću i ekonomskim razvojem. Taj zadatak je mogao biti riješen samo uz pomoć stranog kapitala i stranih financijskih savjetnika. Komisija je smatrala da bi Liga naroda trebala pružiti pomoć Albaniji, jer bi angažiranje bilo koje zainteresirane sile da obavi taj zadatak moglo dovesti do ugrožavanja albanske neovisnosti. Albanska vlada je bila spremna podrediti se kontroli Lige naroda kako bi od nje dobila potrebnu financijsku i tehničku pomoć.¹⁶

Karta 2 Države-članice Lige naroda 1920.godine

Izvor Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/League_of_Nations (11.09.2016.)

¹⁵ isto.

¹⁶ isto.

Do otvaranja zajma nije došlo. Između ostalog, ovome su doprinijele i smetnje država koje su imale vlastite interese u Albaniji, u prvom redu Italija. Umjesto toga Liga naroda je Albaniji krajem svibnja 1923. godine poslala financijskog savjetnika, nizozemskog profesora J.D. Hungera. Hunger je izradio niz prijedloga za oštre mjere na području privrede i financija, s ciljem uravnoteženja budžeta iz domaćih izvora. Njegov je prijedlog bio osnivanje albanske narodne banke.

Financijski položaj albanske vlade je postajao sve teži, te je ona u ožujku 1924. godine otkazala ugovor s profesorom Hungerom. Albanija je time izgubila mogućnost za dobivanje stranog kapitala, iako njemački konzul u Tirani tvrdi da je raskid ugovora bio posljedica razočaranja albanske vlade u rad Lige naroda, koja ju je, umjesto davanja financijske pomoći, usrećila financijskim savjetnikom¹⁷.

Istovremeno se albanska vlada apelom obratila Ligi naroda za financijsku pomoć zbog teške situacije u kojoj se našla. Naime, sjevernoj Albaniji je prijetila glad zbog loše žetve. Liga naroda se obratila svojim članicama za davanje priloga. Prilog koji su dale bio je mizeran, svega 16 000 funti, s time da je 5 000 dala Italija. Italija se u ovoj situaciji prikazala kao spasitelj Albanije. Preko svoga predstavnika u Ligi naroda predložila je da se Albaniji pruži jednokratna financijska pomoć, što je prihvaćeno i krajem ožujka 1924. godine Liga naroda je poklonila Albaniji 50 000 švicarskih franaka.¹⁸

Ovaj neuspjeh u pokušaju dobivanja zajma od Lige naroda pogodio je daljnjim talijanskim planovima za stvaranje najprije ekonomske, a zatim i političke dominacije u Albaniji. Ona je novonastalu situaciju iskoristila kako bi sebe nametnula kao jedinog kreditora, te da postepeno uspostavi punu kontrolu nad albanskim privrednim, financijskim, te naposljetku i političkim životom.

¹⁷ isto.

¹⁸ isto.

3. PERIOD INTENZIVNOG TALIJANSKOG PRODORA U ALBANIJU

3.1. Osnivanje Albanske narodne banke

Prvi pokušaj sređivanja financijske situacije pada u vrijeme vlade Turhan-paše još 1919. godine. Ova vlada je u 4. točki svoga programa izrazila svoju namjeru da sredi financijsku situaciju u zemlji i da taj zadatak povjeri jednoj talijanskoj banci, uz posredovanje talijanske vlade. Ovaj projekt je propao zajedno s padom ove vlade, ali je i dalje ostala ideja o osnivanju narodne banke i dobivanju jednog stranog zajma.

Do aktualizacije ovoga pitanja dolazi s usponom Zogua na vlast u siječnju 1925. godine. Zoguova vlada sastavlja program koji predviđa, između ostalog, reorganizaciju administracije i oružanih snaga, borbu protiv ekonomske zaostalosti i velike javne radove. Za te projekte nije bilo novaca u državnoj blagajni, stoga Zogu pokreće pregovore s vladom Kraljevine SHS oko dobivanja kreditnog zajma i pomoć oko naoružavanja vojske. Pregovori su propali zbog protivljenja generala Petra Pešića, načelnika Glavnog generalštaba, koji je smatrao Zogua nepouzdanim i da bi se to oružje, koje bi kraljevina SHS dala Albaniji, moglo okrenuti protiv nje.

Istodobno je Albanija vodila pregovore s Italijom. Pregovori su se odnosili na dobivanje kreditnog zajma i osnivanje Albanske narodne banke. Pregovori su držani u tajnosti kako Italija ne bi ostala bez ove koncesije, jer je za financiranje u Albaniji bila zainteresirana i Velika Britanija.

Pregovori su završeni potpisivanjem konvencije o osnivanju Albanske narodne banke između albanskog ministra financija Mufid-beg Libohove i predstavnika talijanskih banaka Maria Albertia.¹⁹

Konvencija je sadržavala i budući statut Albanske narodne banke. Tako je precizirano da će Albanska narodna banka biti osnovana u roku od 90 dana s osnovnim kapitalom od 12,5 milijuna zlatnih franaka. U financijsku grupu su spadale Banca Nazionale di Credito, Banca Commerciale Italiana, Banca di Roma, Banque Belge pour l'Etranger, Basler Kommerzialbank i grupa jugoslavenskih banaka koju su činile: Srpska banka iz Zagreba, Zadružna banka iz Beograda, Srpsko-albanska banka i Jadransko-dunavska banka.²⁰

Sklapanje ove konvencije je ključno u talijansko-albanskim odnosima kao presudan korak za učvršćivanje talijanskog ekonomskog i financijskog utjecaja u Albaniji. Tako je

¹⁹ isto.

²⁰ isto.

Albanska narodna banka koncentrirala sve bankarske poslove i time ostvarila kontrolu nad cjelokupnom albanskom privrednom djelatnošću.

Prema tekstu konvencije, Italija je uspjela sebi omogućiti dominaciju u banci. To se osobito vidi u članku 9. koji precizira centralnu upravu banke. Ona se nalazi u albanskoj prijestolnici i sastoji se od dva člana talijanske i dva člana albanske narodnosti. Predsjedništvo s presudnim glasom pripada talijanskom članu.²¹

Izrađen je i osnovni zakon o Albanskoj narodnoj banci. Ovim zakonom Albanska narodna banka je izuzeta ispod kontrole albanske države. Istodobno, sjedište Upravnog i Nadzornog odbora Banke može biti bilo gdje u inozemstvu, što praktički znači u Italiji. U slučaju da neke stvari nisu precizirane zakonom, vrijede propisi iz talijanskog zakonodavstva o trgovačkim društvima.

Italija si je uspjela omogućiti i većinu u upravljanju Bankom. Ona je 49% dionica, koje su bile rezervirane za albanske građane, otkupila za račun Talijana. Na taj je način Italija postala apsolutni gospodar u Albanskoj narodnoj banci, koja je bila albanska samo po nazivu. Italija je koristila Albansku narodnu banku kao kanal za ekonomski prodor u Albaniju. To je osobito dolazilo do izražaja u kreditnim poslovima, kada je kratkoročne kredite trgovcima davala samo ako je bio u pitanju posao s Italijom, ali ne i s drugim zemljama.

Grčka i Kraljevina SHS su bile osnovala svoje banke u Albaniji kako bi konkurirale jačanju talijanskih pozicija. Ove su banke imale lokalni karakter i poslovale su jedino vezano uz trgovinske razmjene s Kraljevinom SHS, odnosno s Grčkom. Posije otvaranja poslovnica Albanske narodne banke, njihov rad je bio otežan, te su bile prisiljene na zatvaranje. Njihovim zatvaranjem Albanska je narodna banka ostvarila potpuni monopol u bankarskim poslovima u Albaniji.

3.2. Formiranje Društva SVEA i zajam iz 1925. godine

Slijedeći korak u jačanju talijanskih privrednih utjecaja u Albaniji bilo je osnivanje društva SVEA („Societa per lo sviluppo economico dell'Albania“). U njegovom osnivanju sudjeluju one talijanske banke koje su dale kapital za osnivanje Albanske narodne banke. Cilj samoga društva je bio osigurati sredstva za izvođenje javnih radova u Albaniji, a u prvom planu izgradnju mreže strateških putova.

²¹ isto.

Krajem 1925. godine Društvo je odobrilo albanskoj vladi zajam u iznosu od 50 000 milijuna zlatnih franaka, s kamatom od 7,5% i rokom vraćanja od 40 godina. SVEA je imala privilegiju kontrole trošenja zajma i to na taj način da je odlučivala kojim će se poduzećima davati određeni poslovi, za što je dobivala i određeni postotak od vrijednosti izvođenih radova. Tako se pobrinula da se svi radovi na izgradnji prometne mreže daju isključivo talijanskim poduzećima.

Kao garancija za otplatu zajma albanska vlada je bila prisiljena založiti prihode od carina i monopola na šibice, sol i karte za igranje u iznosu od 8,5 milijuna zlatnih franaka godišnje.²² Također se obvezala da bez suglasnosti SVEA neće poduzimati nikakve mjere koje bi mogle utjecati na prihode od carina, u prvom redu njihovo smanjenje. Ova mjera je predstavljala snažan instrument pritiska u rukama talijanske vlade, jer je mogla imati dalekosežne posljedice za albansku trgovinsku i carinsku privredu. To je naročito došlo do izražaja nakon što je talijanska vlada 1927. godine bila ovlaštena da obveze o zajmu otkupi državnim sredstvima, čime su privatni povjerioci zamijenjeni talijanskom državom. Na taj su način albanski carinski i monopolski prihodi bili založeni talijanskoj državi.

Ubrzo se u albanskim vladinim krugovima javilo kolebanje zbog sklapanja ovakvog ugovora, jer bi Albanija zbog toga mogla izgubiti polovinu državnih prihoda. To kolebanje je bilo sve izraženije kako se bližilo vrijeme kada je trebalo početi s prvom ratom otplate zajma. Kako Albanija nije bila u stanju izvršiti svoje obaveze, početkom 1926. godine započeli su pregovori u Rimu kojima je Albanija dobila nešto povoljnije uvjete, kao i odgodu plaćanja zajma i kamate do kraja 1929. godine.

Prema uvjetima odgode plaćanja, albanska vlada je u 1930. godini uplatila 900 000 zlatnih franaka, a idućih godina ništa. Kasnije je odgoda plaćanja u više navrata obnavljana, ali nijedan termin za otplatu nije ostvaren iz jednostavnog razloga što Albanija nije bila u stanju osigurati potrebna financijska sredstva. Italija je koristila pitanje otplate zajma kao sredstvo pritiska za iznuđivanje političkih koncesija.²³

Što se tiče korištenja zajma, i tu je Italija odigrala ključnu ulogu. Sredstva zajma su, s jedne strane trebala biti iskorištena za povećanja poljoprivredne proizvodnje, a s druge strane za izgradnju pristaništa, putova i mostova, koji su prvenstveno imali strategijski značaj. Od ukupne sume od 62,3 milijuna zlatnih franaka, za izgradnju prometne mreže utrošilo bi se

²² Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

²³ isto.

26,6 milijuna, za unapređenje poljoprivrede 31,2 milijuna, te 4,5 milijuna za izgradnju administracijskih i drugih zgrada.²⁴

Međutim, uslijedile su korekcije koje su u potpunosti izmijenile strukturu ulaganja. Tako su u prvi plan došli radovi koji su imali vojno – strateški značaj. Krajem 1931. godine ukupno je utrošeno 57,1 milijun zlatnih franaka. Od toga iznosa, za izgradnju prometne mreže je utrošeno 42,6 milijuna zlatnih franaka, a za unapređenje poljoprivrede samo 2,3 milijuna. Istovremeno je iznos za izgradnju administrativnih zgrada je trostruko premašen, te je potrošeno 12,3 milijuna. Tu se radilo o izgradnji kraljevskog dvora u Tirani i vile u Draču, zgradi ministarstava, vojarnama, vojnim i civilnim bolnicama, zatvorima, školama i dr.

Uslijed stalnog povećanja državnog i vojnog aparata, deficit u albanskom budžetu bio je sve veći. Takav budžet je najvećim dijelom trošen za izdržavanje vojske i žandarmerije, što je iznosilo oko 46% svih budžetskih izdataka.

3.3. Sporazum o trgovini i plovidbi

Za talijansko-albansko privredno zbližavanje od velikog značaja su bili ugovor o plovidbi i trgovini, te konvencija o naseljavanju.

Za razvoj talijansko-albanskog robnog prometa vrlo je važan albanski geografski položaj. Zbog nepostojanja željezničke infrastrukture koja bi ju povezivala s balkanskim zemljama, Albanija je bila orijentirana na Jadransko more gdje se nalaze pogodna pristaništa.

Talijansko-albanski trgovinski odnosi bili su regulirani sporazumom o trgovini i plovidbi od 20. siječnja 1924. godine. To je bio prvi ugovor ovakve vrste koji je Albanija sklopila nakon završetka Prvog svjetskog rata.²⁵ Ugovor je zaključen na rok od tri godine, a nakon toga je produljen na neodređeno vrijeme, što znači da je vrijedio sve do 1939. godine. Vrlo je karakterističan za daljnje talijansko-albanske privredne odnose. Najvažniji dio je klauzula o obostranoj povlaštenosti pri uvozu, izvozu ili tranzitu robe. Kako bi se povećala trgovinska razmjena, podignuto je skladište u Skadru. Ograničenje ili zabrana izvoza ili uvoza bilo je moguće jedino u ekstremnom slučaju.

Prema stavku prvom člana 10. ugovora, Italija i Albanija su se obvezala da neće ustupati nikakav monopol, privilegije ili koncesije u korist neke treće zemlje, a u praksi je to značilo samo obavezu Albanije.²⁶

²⁴ isto, 158.

²⁵ isto, 159.

²⁶ isto.

Brodovi jedne zemlje su u pristaništima druge bili tretirani kao domaći. S obzirom da Albanija nije imala svoje trgovačke flote, ovo je predstavljalo koncesiju talijanskoj floti, koja je do tada vršila i putnički i robni promet između albanskih luka, što je članom 17. ovog ugovora i potvrđeno.

Odredbe ovoga ugovora koje favoriziraju Italiju naišle su na protivljenje u krugovima koji su bili neprijateljski raspoloženi prema Italiji. Osobito se to odnosilo na član 10. Opozicija je smatrala da si Italija ovakvom odredbom želi osigurati privilegirani položaj na štetu ostalih zemalja i sputati slobodu albanske vlade, tako da ona ne može odlučiti ništa bez talijanskog odobrenja. Ni albanska vlada nije bila suglasna s ovim članom, tako da se odugovlačilo s ratifikacijom ovoga ugovora u Parlamentu. U međuvremenu je došlo do pada vlade Ahmed-beg Zogua, tako da je pitanje ratifikacije ostalo neriješeno sve do njegovog ponovnog dolaska na vlast.

Od potpisivanja ugovora 20. siječnja 1924. godine do izbijanja zaoštrenih odnosa 1931. godine, Italija je imala vrlo visoki udio u albanskom uvozu, te naročito izvozu, što se vidi iz Tablice 1.

3.4. Konvencija o naseljavanju

Konvencija o naseljavanju je potpisana 29. siječnja 1924. godine, a stupila je na snagu dvije godine poslije. Prema toj konvenciji, državljani jedne zemlje su dobili pravo nastanjivanja na teritorij druge zemlje i bili su izjednačeni u pravima s državljanima druge zemlje. Također su imali pravo kupovanja zemljišta i pravo iznošenja imovine iz zemlje bez posebnih poreza i carina. Konvencija je išla toliko daleko da su, prema 7. članu ove konvencije, talijanski građani u Albaniji bili oslobođeni javnih radova, zajmova i drugih posebnih nameta, što im je davalo povlaštenu položaj i u odnosu na albanske građane.²⁷

3.4. Talijanske koncesije u Albaniji

U periodu od 1925. do 1931. godine Italija je u Albaniji dobila veliki broj koncesija vezanih uz eksploataciju prirodnih bogatstava Albanije. U tu svrhu formirana su brojna talijanska društva, koja su svoju djelatnost obavljala u Albaniji.

²⁷ isto.

Jedna od najvažnijih koncesija bila je ona za istraživanje i eksploataciju nafte. Ova koncesija je bila od velikog značaja za Italiju, jer ona nije imala drugih mogućnosti da poveća vlastitu proizvodnju i pokrije vlastite potrebe.

Osim te koncesije, Italija je dobila još i koncesije za eksploataciju asfalta, kroma, te za proizvodnju i distribuciju električne energije i rasvjete.

Zanimljivo je bilo nadmetanje Italije i Kraljevine SHS oko koncesije za eksploataciju bakrene rude kod Puke. Kako bi pridobila Zogua za davanje ove koncesije, Kraljevina SHS je ponudila Zoguu isplatu 25% vrijednosti koncesije. Poslije toga, albanska vlada je odlučila dati koncesiju Kraljevini SHS, ali se Italija energično usprotivila. Kasnije se pokazalo da zalihe rude nikako nisu adekvatne važnosti koju su talijanska i vlada Kraljevine SHS pridavale ovoj koncesiji, stoga je jasno da su u pitanju u prvom planu bili vojno-politički razlozi. Naime, Puke se nalazi na važnom pravcu Skadar – Prizren, na kojem Italija nije htjela dopustiti prisutnost Kraljevine SHS.

Karta 3 Položaj Pukë

Izvor Forum.hr <http://www.forum.hr/showthread.php?p=57286285> (29.09.2016.)

Tablica 1 Izvoz i uvoz Albanije od 1921 – 1931. godine²⁸

IZVOZ IZ ALBANIJE (u tisućama zlatnih franaka)																		
Zemlja	Prosjek 1921-22. %		1924. %		1925. %		1926. %		1927. %		1928. %		1929. %		1930. %		1931. %	
Italija	2 854	64,4	6 478	51,5	10 051	58,7	5 269	44,8	6 293	56,5	8 869	60,4	8 869	60,4	7 831	59,8	4 966	66,2
Grčka	620	14,0	3 425	27,7	4 141	24,2	3 928	33,4	2 518	22,6	3 013	20,5	3 013	20,5	2 232	18,9	1 422	18,9
Jugoslavija	133	3,0	307	2,5	443	2,6	241	2,1	251	2,3	233	1,6	244	1,5	433	3,4	144	1,9
Amerika	731	16,5	2 256	18,2	2 429	14,2	2 002	17,0	1 845	16,5	2 362	15,9	2 256	15,4	2 111	17,1	770	10,3
Engleska	23	0,5	3	–	5	–	–	–	111	0,7	111	0,7	53	0,4	47	0,4	63	0,8
Ostale zemlje	69	1,6	10	0,1	54	0,3	309	2,7	199	1,8	82	0,6	268	1,8	48	0,4	144	1,9
Ukupno	4 430	100	12 379	100	17 123	100	11 749	100	11 144	100	14 855	100	14 683	100	12 352	100	7 509	100
UVOZ U ALBANIJU (u tisućama zlatnih franaka)																		
Zemlja	Prosjek 1921-23. %		1924. %		1925. %		1926. %		1927. %		1928. %		1929. %		1930. %		1931. %	
Italija	12 506	68,1	15 391	75,9	16 600	76,1	16 537	67,8	15 286	61,7	15 710	49,0	17 648	45,7	16 638	5,2	13 826	46,9
Amerika	854	4,7	111	0,6	84	0,4	562	2,3	1 209	4,9	2 631	8,2	3 915	10,2	2 424	7,3	2 805	9,5
Grčka	2 467	13,4	3 796	18,7	4 309	19,8	3 033	12,4	1 172	4,7	1 926	6,0	1 674	4,3	1 180	3,6	1 079	3,6
Jugoslavija	876	4,8	55	2,7	709	3,3	869	3,6	1 275	5,1	1 825	5,7	3 080	8,0	2 459	7,4	2 762	9,4
Čehoslovačka	–	–	–	–	–	–	373	1,5	1 392	5,6	2 343	7,3	2 399	6,2	2 437	7,4	1 981	6,7
Engleska	2 540	2,9	2	0,1	–	–	1 229	5,0	1 765	7,1	1 757	5,5	2 838	7,4	2 462	7,4	1 769	6,0
Ostale zemlje	1 107	6,1	417	2,0	98	0,4	1 772	7,4	2 692	10,9	5 886	18,3	7 035	18,2	5 550	16,7	5 311	13,9
Ukupno	18 350	100	20 289	100	21 800	100	24 375	100	24 794	100	32 078	100	38 589	100	33 150	100	29 533	100

²⁸ Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

Italija je zatražila i monopol za prodaju petroleja, benzina i nafte u Albaniji. Ovome se usprotivio engleski poslanik, štiteći interese društva Shell, koje do tada imalo stvarni monopol na uvoz i prodaju tih proizvoda. Svejedno, početkom 1929. godine albanska vlada je dala monopol na uvoz i prodaju petroleja, benzina i nafte talijanskom društvu AGIP (Azienda Generale Italiana Petroli). Time je Italija dobila potpunu kontrolu nad cjelokupnim automobilskim prometom i svom proizvodnjom energije koja se bazirala na nafti i benzinu.

Problem je bio u tome što je društvo koristilo svoj monopolski položaj na albanskom tržištu za stvaranje velikog profita na račun albanskih potrošača.

Italija se svim silama trudila da ne dozvoli utjecaj drugih sila u Albaniji, pa se tako borila da onemogući ustupanje svake, pa i najmanje koncesije, nekoj drugoj zemlji, bez obzira na njen ekonomski značaj i rentabilnost. Neke manje koncesije koje je Italija dobila su bile pivovara u Korči, te tvornica cigli i cementa u Tirani.

Istodobno su osnivana talijanska društva koja su imala za cilj učvrstiti talijanske pozicije u albanskoj poljoprivredi. Najznačajnije je bilo društvo EIAA (Ente Industrie Agrarie Albania), osnovano s ciljem dobivanja zemljišnih posjeda u Albaniji na kojima bi se vršila kolonizacija. Društvo je tako 1926. godine došlo u posjed oko 3 200 hektara obradive površine. Na ovaj način se zaobišao 124. član albanskog Ustava, koji stranim državljanima zabranjuje stjecanje zemljišnog posjeda u Albaniji.²⁹

3.5. Prvi i Drugi sporazumi iz Tirane

Talijanski planovi su se polako ostvarivali. Nakon stavljanja Albanije u ekonomsko-financijsku zavisnost, lako je mogla ojačati svoje vojno-političke pozicije u Albaniji.³⁰ To je bilo još i lakše nakon pogoršanja albansko-jugoslavenskih odnosa. Naime, Kraljevina SHS se nadala da će Ahmed-beg Zoguu, nakon što mu je pomogla da se vrati na vlast, postati njen eksponent. Kako se to nije dogodilo, štoviše, Albanija se u potpunosti okrenula Italiji, Kraljevina SHS je počela organizirati projugoslavenske krugove u Albaniji s ciljem rušenja Zogua. Na taj ga je način samo još više gurnula u zagrljaj Italije. Italija, s druge strane, nije propustila priliku, pa je Zogua izvještavala o ovim aktivnostima jugoslavenske vlade kako bi ga privoljela na sklapanje političkog i vojnog saveza. Sama albanska vlada više nije mogla opstati bez talijanskih financijskih subvencija, a osim toga, sve su je više tištile političke

²⁹ isto.

³⁰ Qazimi, P. Albanija: strani vojni utjecaji: (1912.-1991.), Zagreb: Alfa, 2013.

poteškoće koje su stvarale Kraljevina SHS i sama Italija, koja ju je dovela u taj teški položaj financijske ovisnosti.³¹

Bez nekog drugog izlaza, albanska vlada je 27. studenog 1926. godine s Italijom potpisala Tiranski pakt o prijateljstvu i sigurnosti, poznat kao pod nazivom Prvi sporazum iz Tirane³². Tim je paktom, kroz odredbu garancije Zoguovog režima, talijanska vlada dobila pravo vojne intervencije u slučaju pokušaja prevrata. Prema 1. članu toga pakta predviđa se da će se svaki nered, koji bi zaprijetio političkom, legalnom i teritorijalnom statusu quo Albanije, smatrati protivnim zajedničkim talijansko-albanskim interesima. Da bi zaštitile te interese, Italija i Albanija su se obvezale, u 2. članu toga pakta, da se međusobno pomažu i srdačno surađuju, kao i to da ne zaključuju s trećim stranama nikakav, ni politički ni vojni sporazum koji bi ugrozio interese druge strane iz ugovora. Ovaj sporazum je uključivao mjere za uspostavu talijanske vojne uprave u Italiji, ali to Talijanima nije bilo dovoljno. Mussolinija su više od gospodarskih i političkih pitanja zanimala pomorska pitanja između Italije i Albanije, te utemeljenje albanske vojske. Osim toga, želio je produljiti talijansku nazočnost u Albaniji na više od pet godina.

Slijedeće godine, točnije 22. studenog 1927., albanska vlada je s Italijom sklopila obrambeni pakt, poznat pod nazivom Drugi sporazum iz Tirane³³, kojim je albanska vojska podčinjena talijanskim instruktorima, a svi radovi na vojnim utvrđenjima su pod kontrolom talijanskih stručnjaka. Odmah poslije potpisivanja pakta, vojni talijanski instruktori i stručnjaci su počeli dolaziti u Albaniju. Tako su se talijanski časnici nalazili u svim područjima albanske vojske. Sporazum je predviđen u trajanju od 20 godina, čime si je Italija osigurala dugoročnu vojnu nazočnost. Albanska vojska se mogla opskrbljivati jedino uz talijansku pomoć, a pomoć drugih zemalja se morala izbjegavati kad god je to bilo moguće. Također je određeno kako Italija ima pravo okupirati albanski teritorij „u svrhu rata i obrane zemlje“. Dodana su tri elementa: Italija će preuzeti odgovornost za donošenje odluka o ukupnoj sigurnosti i zaštiti Albanije; Italija je postavljena na vrh zapovjednog lanca; Italija ima pravo okupirati Albaniju za albansko dobro.³⁴

Ovim sporazumima iz 1926. i 1927. godine, Italija je nastavila svoju penetraciju u Albaniju jačanjem vojnostrateškog i političkog položaja, što joj je bio glavni cilj. Zogu više nije upravljao vlastitim oružanim snagama i nije mogao neovisno voditi vanjsku politiku.

³¹ Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

³² Qazimi, P. Albanija: strani vojni utjecaji: (1912.-1991.), Zagreb: Alfa, 2013.

³³ isto.

³⁴ isto, 80.

Talijanska ekonomsko-financijska i vojno-politička dominacija u Albaniji poslije 1927. godine je bila toliko velika da je suverenitet albanske države postao puka formalnost.³⁵ Samim paktom Albanija je dovedena pod prikriveni protektorat Italije. Njime je Italija zakoračila na Balkan i aktivno se umiješala u balkansku politiku, javno obznanjujući koji su njeni interesi.

3.6. Beskamatni zajam iz 1931. godine

S obzirom na svjetsku ekonomsku krizu koja je počela hvatati i Albaniju, javilo se pitanje dobivanja novoga zajma od Italije. U prosincu 1929. godine s tim ciljem u Rim je otputovao albanski ministar financija Tutulani. Uvjete, koje je talijanska vlada postavila za dobivanje zajma, Albanija je odlučno odbila. Pregovori su nastavljeni tijekom 1930. godine, ali do sporazuma nikako nije moglo doći. Italija nije pokazala spremnost da popusti pred svojim zahtjevima bez nekih političkih koncesija, stoga su se pregovori i dalje otezali. Ujedno je pridodala novi zahtjev o naseljavanju 12 000 talijanskih kolonista u Albaniji. Za to vrijeme albanska privreda je tonula sve dublje, a svjetska se kriza počela osjećati i u Albaniji. To je osobito vidljivo u odnosu albanskog izvoza i uvoza koji je s 45,5%, koliko je iznosio 1928. godine, pao na 25,4% u 1931. godini.³⁶

Velike teškoće su nastale oko izvoza stoke. Naime, stoka je bila najvažniji artikl u albanskom izvozu u cjelini, koju je najvećim dijelom izvozila u Grčku. Do problema je došlo nakon sklapanja grčko-turskog trgovačkog sporazuma početkom 1931. godine, koji je dao određene olakšice za izvoz turske stoke u Grčku. Tako je opao izvoz albanske stoke u Grčku. S druge strane, izvoz stoke u Italiju je već ranije imao poteškoća. Italija je dozvoljavala izvoz albanske stoke samo u obalne gradove, ali ne i u unutrašnjost. Na taj su način talijanski nakupci diktirali nisku cijenu za albansku stoku. Tako je izvoz stoke bio više orijentiran na Grčku. Zbog cijele ove situacije albanski su trgovci zahtijevali od albanske vlade da pokrene reviziju trgovinskog ugovora s Italijom. Do toga nije došlo, jer je Italija odlučila ovu situaciju okrenuti u svoju korist i pritisnuti Albaniju tako što je povećala uvozne carine na stoku. Na isti način je otežala uvoz albanskih maslina.

Tako je jedina mogućnost da se ublaži kriza bila dobivanje jednog većeg zajma. Italija je bila voljna dati zajam, ali po puno strožim uvjetima nego 1925. godine. Osim što albanska

³⁵ Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982, 172.

³⁶ isto.

vlada nije mogla uredno otplaćivati zajam, Italija nije bila zadovoljna samim Zoguom. Unatoč Tiranskom i vojnom paktu, Zogu je i dalje održavao bliske odnose s Engleskom. Upravo se Engleska najviše od svih zemalja borila za očuvanje albanske nezavisnosti, dakako, iz vlastitih interesa. Bojala se da ne dođe do sporazuma Italije i Kraljevine SHS o podjeli Albanije, čime bi se talijanska ekspanzija usmjerila dalje na Grčku, što bi ugrozilo engleske pozicije u istočnom Mediteranu.³⁷ Zbog toga je talijanska vlada htjela odobriti zajam Albaniji, ali uz isplaćivanje godišnje sume kako bi za sebe zadržala mogućnost da uskrati zajam, u slučaju političkih razmimoilaženja. Ujedno bi joj to bilo sredstvo za vršenje određenog pritiska na albansku vladu.

Pregovori su konačno završeni potpisivanjem sporazuma 26. lipnja 1931. godine u kojem su utvrđeni uvjeti dobivanja zajma u iznosu od 100 milijuna zlatnih franaka. To je bio beskamatni zajam, koji je trebao biti stavljen na raspolaganje albanskoj vladi u 10 godišnjih rata od po 10 milijuna zlatnih franaka. Italija je inzistirala da se u ugovor unese da će zajam biti isplaćen samo u uvjetima pune i iskrene tehničke i političke suradnje između dviju vlada.

Talijanski zahtjevi su bili slijedeći:

- 1 da komanda albanske vojske bude povjerena jednom talijanskom generalu i važnija komandna mjesta talijanskim oficirima
- 2 da u Ministarstva financija, privrede i građevinarstva dođe po jedan talijanski kontrolor
- 3 da se zaključi carinska unija
- 4 da se engleski instruktori u žandarmeriji zamijene talijanskim oficirima.³⁸

Italija je ovim sporazumom o zajmu, te dolaskom talijanskih instruktora i savjetnika u albanska ministarstva još više ojačala svoju kontrolu nad cjelokupnom albanskom privredom.

³⁷ Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

³⁸ isto.

4. RAZDOBLJE ZAOŠTRENIH TALIJANSKO-ALBANSKIH ODNOSA

4.1. Pogoršanje odnosa i pokušaj izmirenja

Pogoršanje talijansko-albanskih odnosa javno se pokazalo krajem 1931. godine, kada je Zogu odbio produljiti Tiranski pakt od prijateljstvu iz studenog 1926. godine. Pravdao se da ga je nepotrebno produljivati, jer je on dovoljno učvrstio svoj režim, te zato nema potrebe za talijanskom garancijom koja je ugovorom predviđena.

Italija je odgovorila stvaranjem teškoća oko isplate prve rate zajma iz 1931. godine, te je zahtijevala da se društvu SVEA isplati 2 milijuna zlatnih franaka prema ugovoru o moratorijumu iz 1928. godine ili da se carine predaju Italiji. Nezadovoljstvo se javilo ne samo kod albanskog naroda, već i kod italofila. Zogu, koji je za ovakvu političku igru imao potporu Jugoslavije, nastavio je tim smjerom. U narodu je njegova politika tumačena kao težnja za očuvanje nezavisnosti i suvereniteta Albanije.

Bez talijanskih subvencija albanski budžet nije mogao biti uravnotežen i bile su nužne uštede. Zogu je zaprijetio da će nužna ušteda biti na račun izdataka za vojsku. To bi značilo smanjenje broja vojske i žandarmerije, što bi ujedno imalo za posljedicu povlačenje talijanskih vojnih instruktora.³⁹ Uspio je u svom naumu i Italija je popustila. Isplatila je drugu ratu zajma iz 1931. godine, te produljila odgodu plaćanja duga po zajmu iz 1925. godine.

Krajem 1932. i početkom 1933. godine talijanska vlada je pojačala svoj pritisak na albansku vladu i obustavila isplatu preostalog dijela druge rate zajma iz 1931. godine. Albanska vlada je bila suočena daljnjim pogoršanjem ekonomsko-financijske situacije. Osim opadanja albanskog izvoza, slabe žetve 1930. i 1931. godine stvorile su teškoće oko prehrane stanovništva. Posljedica toga bila je nemogućnost isplate plaća državnim službenicima i oficirima.

Zbog svega toga, Zogu je bio prisiljen tražiti novo produženje moratorijuma za otplatu duga iz 1925. godine, te uvođenje mjera za plasiranje albanskih proizvoda na talijansko tržište. Za nastavak financijske pomoći Italija je postavila slijedeće uvjete:

1. stvaranje talijansko-albanske carinske unije
2. otpuštanje engleskih instruktora u albanskoj žandarmeriji i postavljanje talijanskih koje bi plaćala talijanska vlada
3. pravo naseljavanja talijanskih kolonista u ravnicu Muzekiji⁴⁰

³⁹ Qazimi, P. Albanija: strani vojni utjecaji: (1912.-1991.), Zagreb: Alfa, 2013.

⁴⁰ Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

Ovi su zahtjevi već bili postavljeni, ali sada je talijanska vlada bila uporna. Najteži je zahtjev za Albaniju bio onaj za stvaranje carinske unije. To bi značilo uvođenje talijanske kontrole i uprave nad albanskom carinskom službom i uklapanje Albanije u talijanski carinski i privredni sustav, što bi bio prvi korak ka definitivnom učvršćenju talijanskog protektorata. U takvim uvjetima Zogu bi postao talijanska marioneta, koju bi ona mogla ukloniti u svakom trenutku. Zato se Zogu suprotstavio ovim talijanskim zahtjevima.

Ovaj talijanski zahtjev za stvaranjem carinske unije dobio je širi međunarodni značaj, jer je predstavljao samo prvu etapu za ostvarenje talijanskih planova za ekspanziju na Balkan. Balkanske zemlje, u prvom redu Jugoslavija, postale su uznemirene, jer bi stvaranje carinske unije značilo konačnu aneksiju Albanije, u čemu je Jugoslavija vidjela potez koji bi doveo do zaokruženja Jugoslavije.

Zbog reakcija u europskoj javnosti i mogućih većih komplikacija, te otpora u Albaniji na koji je naišla, Italija je opovrgnula vijest o postavljanju takvog zahtjeva. Albanija je, također, demantirala takve glasine, jer se Zogu bojao da talijanska vlada na vlast ne dovede nekog njegovog suparnika.

Što se tiče drugog zahtjeva, Italija je neprestano nastojala dovesti albansku vojsku pod svoj nadzor, te je zato inzistirala da se iz albanske vojske ukloni svaki drugi utjecaj. Zogu je želio dobiti vojnu pomoć od drugih zemalja, ali su talijanski pritisci i ultimatum bili prejak.

Tako je problem pružanja daljnje financijske potpore Albaniji ostao neriješen. Jugoslavija je poticala Albaniju da proglasi neutralnost pod zaštitom Lige naroda, jer bi se time oslabio talijanski utjecaj, a ne bi morala podnositi financijski teret koji bi time nastao.

Pregovori su nakratko nastavljeni u travnju 1933. godine, ali su zapeli oko vraćanja zajma iz 1925. godine. Kralj Zogu je išao toliko daleko, da je smatrao da Albanija taj dug ne bi trebala uopće vraćati. Osim toga, prijetio se da će Albanija biti prinuđena obratiti se Ligi naroda za pomoć, ukoliko Italija nastavi sa tim zahtjevom. Italija nije ozbiljno računala s vraćanjem toga duga, ali je to vješto koristila kao sredstvo za vršenje pritiska na albansku vladu. Svakako nije radi toga željela izgubiti svoj mostobran na Balkanu.

U vrijeme vođenja ovih pregovora Albanija je učinila još jedan potez koji je samo pogoršao ionako krhke odnose. Na Zoguov zahtjev, donesen je Zakon o izmjeni člana 206-207. Ustava, koji se odnosio na privatne škole u Albaniji. Prema ovoj izmjeni, u sve privatne škole za direktore je postavljen Albanac, a krajem školske godine škole su trebali zatvoriti. Kako su te škole najvećim dijelom bile talijanske, time je Italija bila najviše pogođena. Talijanska vlada je odgovorila povlačenjem svojeg nastavnog osoblja iz Albanije, pa su mnogi učenici ostali bez nastave.

U svibnju 1933. godine Zogu je uputio memorandum Mussoliniju, u kojem, osim uvjeravanja o odanosti Albanije Italiji, pokreće i pitanje konsolidacije duga iz 1925. godine. Italija traži, umjesto riječi, djela. Pregovori se nastavljaju tijekom lipnja i srpnja. Italija dolazi s novim – starim uvjetima koje Albanija ponovno odbija prihvatiti, unatoč svojoj teškoj financijskoj situaciji. Zbog toga je prinuđena uvesti strogu štednju u svim granama državne uprave. Svejedno, sve mjere koje je albanska vlada poduzela nisu bile dovoljne za sanaciju financijske krize.

Kako albanska vlada nije prihvatila talijanske uvjete, Italija je pojačala svoj pritisak. S tim ciljem se povezala s albanskom emigracijom, koja je bila voljna rušiti Zogua. Istodobno, povezala se s Zoguovim protivnicima unutar Albanije. U toj situaciji Zogu je prijetio otkazivanje talijansko-albanskog trgovačkog sporazuma i formiranjem jedne prototalijanske vlade koja bi se zbližila s balkanskim zemljama. Taj adut je albanska vlada koristila krajem 1933. i u prvoj polovini 1934. godine.

4.2. Demonstracija talijanske ratne flote 1934. godine

Mussoliniju je prekipjelo i htio je učiniti nešto impresivno, stoga je došlo do demonstracije talijanske ratne flote 23. srpnja 1934. godine, koja je nenajavljeno uplovila u dračku luku. Zogua je uhvatila panika. Prihvatio je savjet predstavnika Engleske, Jugoslavije i Francuske i prihvatio posjet talijanskog admirala. Time je dolasku talijanske flote dao karakter kurtoazne posjete.⁴¹

Nakon ovoga je došlo do izvjesnog perioda zatišja u talijansko-albanskim odnosima. Zogu je bio svjestan da financijska pomoć koju Albanija treba ne može doći s druge strane, već je Italija, iz vojno-političkih razloga, jedina spremna na financijske žrtve. Tako je pokušavao iznuditi financijsku pomoć pod što povoljnijim uvjetima. Ostale države su nudile svoje savjete, ali ne i financijsku pomoć. Italija je bila toga svjesna, ali nije znala što još Zogu može poduzeti, stoga je postupala s oprezom.

⁴¹ isto.

5. POPUŠTANJE NAPETOSTI

5.1. Pobuna Muharrem Bajraktara

Krajem 1934. godine unutrašnje stanje u Albaniji se zakompliciralo. Zbog financijske krize došlo je do novih otpuštanja oficira iz vojske, što je izazvalo njihovo nezadovoljstvo i prijetnje pobunom. Među njima se istaknuo pukovnik Muharrem Bajraktar, koji je pobjegao u brda sjeverne Albanije i tamo se povezao s plemenskim poglavarima, koji su bili protiv Zogua. Situaciju je pratio Shefqet-beg Vërlaci iz Elbasana, koji je bio spreman priključiti se pobunjenicima i, uz pomoć Italije, preuzeti vlast. Policija i vojska su uspjele potisnuti Bajraktara, koji je s grupom oficira i vojnika emigrirao u Jugoslaviju. Zato je Zogu odlučio riješiti spor s Italijom i osigurati priljev talijanskog novaca.⁴²

Slika 5 Muharrem Bajraktari

Izvor https://en.wikipedia.org/wiki/Muharrem_Bajraktari#/media/File:Muharrem_Bajraktari, 15 May 1896 %E2%80%94 21 January 1989.jpg (20.09.2016.)

⁴² Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

Italija je, također, pokazala želju da promijeni taktiku. Odustala je od politike „čvrste ruke“ i zauzela pomirljiviji stav. Tome je doprinijelo i pogoršanje odnosa s Jugoslavijom nakon atentata na kralja Aleksandra u Marseilleu. Naime, pribojavala se da bi se sada Jugoslavija mogla jače angažirati u pridobivanju Albanije na svoju stranu.

Slika 6 Shefqet Vërlaci

Izvor Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Shefqet_V%C3%ABrlaci (29.09.2016.)

Zogu je nastavljao svoje kontakte s Jugoslavijom, konkretno, pregovarajući oko dobivanja zajma u iznosu od 3 milijuna zlatnih franaka za organizaciju monopola duhana. Da bi to onemogućila, Italija je isplatila Albaniji krajem siječnja 1935. godine 3 milijuna zlatnih franaka za saniranje budžeta. Početkom prosinca Italija je odobrila uvoz maslina iz Albanije, koji je zabranjen od 1933. godine. To je učinjeno s ciljem potiskivanja jugoslavenske konkurencije.

Albanska vlada je brzo potrošila novac i zatražila novu financijsku pomoć. Tako su u svibnju opet započeli pregovori za reguliranje spornih pitanja i dobivanje novog zajma. Tijekom pregovora Zogu je ponovno koristio isprobano sredstvo – da talijanske zahtjeve ublaži prijetnjom postizanja sporazuma s Jugoslavijom. Zbog toga su pregovori slabo napredovali.

Talijanska vlada je iskorištavala teškoće koje su snažile Albaniju. Poticala je izazivanje unutrašnjih nemira i nezadovoljstvo protiv vlade. Zogu je strahovao da bi se pitanje Albanije moglo ponovno staviti na diskusiju među velikim silama i tako Italiji omogućiti pravo na intervenciju „radi uvođenja reda“.

5.2. Konačni sporazum s Italijom

Financijski položaj se sve više pogoršavao, a zbog slabe žetve prijetila je glad, stoga je albanska vlada odlučila ubrzati pregovore s Italijom. To je dovelo do potpisivanja slijedećih 12 sporazuma 19. ožujka 1936. godine:

1. sporazum o likvidaciji beskamatnog zajma iz 1931. godine
2. sporazum o novom zajmu u iznosu od 9 milijuna zlatnih franaka
3. sporazum o poljoprivrednom zajmu od 10 milijuna zlatnih franaka
4. sporazum o beskamatnom zajmu u iznosu od 3 milijuna zlatnih franaka za uvođenje monopola na duhan
5. konvencija o organizaciji dračkog pristaništa
6. dodatni sporazum uz trgovinski ugovor iz 1929. godine
7. ukidanje carina na uvoz vune i ribe iz Albanije, i na izvoz riže iz Italije u Albaniju
8. dogovor oko otplate zajma iz 1925. godine
9. veterinarska konvencija
10. Sporazum Ministarstva Privrede s društvom EIAA oko olakšice za izvoz albanskih proizvoda u Italiju
11. sporazum između albanske vlade i društva EIAA oko izuzimanja njegovog poljskog dobra u Ruškuli iz agrarne reforme
12. sporazum albanske vlade i društva AIPA o produljenju koncesije za istraživanje naftnih polja u Albaniji, te izgradnji rafinerije nafte, koja bi snabdijevala albansko tržište naftnim derivatima.⁴³

Prema ovom sporazumu talijanska vlada se obvezala isplatiti Albaniji 22 milijuna zlatnih franaka i odrekla se potraživanja već isplaćenih 17 milijuna zlatnih franaka zajma iz 1931. godine. Tako je otpis ovoga duga bio cijena koja je plaćena da se Albanija drži u podčinjenom stanju. Italija je ovim sporazumom postigla i značajna političke rezultate, jer je zaustavila poboljšane odnose između Albanije i Jugoslavije. Iz svega toga proizlazi da je Albanija samo prividno ostala nezavisna država.

⁴³ isto.

Italija se trudila da na svoju stranu unutar Albanije pridobije što veći broj ljudi. To je postigla direktnim potplaćivanjem, najprije ministara u vladi, preko kojih je osigurala protalijanski smjer u vanjskoj i unutarnjoj politici, a zatim i veliki broj uglednih građana, vojsku i plemenske glavare. Toj svrsi je služilo i dodjeljivanje stipendija albanskim studentima i đacima za školovanje u Italiji. Od njih je uspjela stvoriti italofilsku jezgru albanske inteligencije.

Nasuprot tome, postojali su mržnja i antipatije prema Italiji u širokim narodnim masama. Od njih su potjecale česte pobune protiv Zogua, koje je najčešće podržavala Jugoslavija. Jedna od uporišta prototalijanskog rada bila je albanska pravoslavna crkva, pod vodstvom mitropolita Visariona Xhuvania. Ona je davala jak otpor prema unijatizmu u Albaniji, koji je širila Italija. Zbog toga je Italija vršila pritisak na albansku vladu da ukloni Visariona, što je na kraju i ostvareno. Na njegovo mjesto je izabran episkop Hristofor Kisi iz Korče, koji je tolerirao širenje unijatizma. Italija je, nadalje, razvila brojne aktivnosti za učvršćenje svoga položaja u Albaniji i stvaranje vojne baze za daljnje nadiranje na Balkan.

Slika 7 Visarion Xhuvani

Izvor Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Visarion_Xhuvani (20.09.2016.)

Talijansko privredno i političko angažiranje u Albaniji bilo je jedna od tema u razgovorima između Jugoslavije i Italije, u vrijeme pregovora o paktu koji su zaključile 25. ožujka 1937. godine. Rezultat toga je bila povjerljiva deklaracija o Albaniji, u kojoj je

praktički priznata talijanska dominacija u Albaniji. Obje strane su se složile da neće ubuduće tražiti specijalnu i isključivu korist u političkom i ekonomskom pogledu, koja bi dovela do gubitka nezavisnosti Albanije. Ni ovu klauzulu talijanska vlada nije poštovala, već je nastavila provoditi politiku podčinjavanja Albanije na svim poljima.

Albanska je vlada 13. kolovoza 1937. godine donijela Uredbu o vanjskoj trgovini Albanije. Uredba je zabranjivala uvoz iz država koje nisu imale „normalan trgovački balans“ s Albanijom svih onih artikala koje proizvodi i izvozi Italija. Od ove zabrane izuzete su Grčka i SAD, koje su imale uravnotežen trgovinski balans s Albanijom. Te su mjere imale za cilj povećati talijansku dominaciju u albanskoj vanjskoj trgovini.

Kretanje albanskog izvoza u i uvoza iz pojedinih zemalja u 1937. i 1938. godini u odnosu na 1936. godinu, vidljivo je iz Tablice 2. Tablica pokazuje da je Italija 1938. godine po vrijednosti udvostručila svoj izvoz u Albaniju i povećala uvoz iz Albanije. Bitno je naglasiti da trgovinska razmjena s Albanijom za Italiju nije predstavljala bitan ekonomski faktor. Iz toga je jasno da talijanska borba za albansko tržište nije bila motivirana ekonomskim koristima, već željom da ojača albansku ekonomsku zavisnost o Italiji, te spriječi jačanje ekonomskog i političkog utjecaja drugih sila.⁴⁴

Tablica 2 Uvoz u i izvoz iz Albanije (u tisućama zlatnih franaka)

Uvoz u Albaniju

Zemlja	1936.g.	1937.g.	1938.g.
Italija	4 177	4 866	8 327
Čehoslovačka	1 138	1 356	899
Grčka	728	638	735
Jugoslavija	1 258	2 272	2 520
Rumunjska	621	2 182	2 285
Njemačka	1 025	957	1 255
Engleska	1 408	1 000	786
SAD	805	933	1 355
Japan	1 54	1 488	799
Ostale zemlje	4 114	4 641	3 707

Izvoz iz Albanije

⁴⁴ isto.

Zemlja	1936.g.	1937.g.	1938.g.
Italija	4 954	7 998	6 133
Grčka	794	928	1 424
Jugoslavija	144	72	66
Čehoslovačka	106	96	249
Engleska	58	69	169
SAD	1 102	861	435
Ostale zemlje	277	151	653

Izvor Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

Talijansko ekonomsko-financijsko angažiranje u Albaniji odrazilo se i u najvećem udjelu talijanskog kapitala u ukupno plasiranom stranom kapitalu u Albaniji. Prava slika talijanske dominacije vidljiva je iz Tablice 3 koja prikazuje plasirani strani kapital u Albaniji u 1937. i 1938. godini.

Tablica 3 Plasirani strani kapital u Albaniji 1937. i 1938. godine

Zemlja	1937.g.	1938.g.
Italija	67 %	69%
Engleska i Francuska	12%	9%
Njemačka	7%	11%
SAD i druge prekoceanske zemlje	4%	5%
Ostale zemlje	10%	6%

Izvor Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

6. OKUPACIJA ALBANIJE I NJENO UKLAPANJE U TALIJANSKI PRIVREDNI SUSTAV

Poslije anshlusa Austrije i ženidbe kralja Zogua mađarskom princezom Geraldine Apponyi, talijanska politika u Albaniji ušla je u završnu fazu. Italija se odlučila na aneksiju Albanije i likvidaciju njene nezavisnosti iz straha od jačanja njemačkog utjecaja na Balkanu i eventualnog prodora u Jadranski bazen.

Slika 8 Vittorio Emanuele III u posjetu Tirani

Izvor <http://www.europaorientale.net/casereali/albania.htm> (20.09.2016.)

Talijanska likvidacija albanske nezavisnosti aktivirana je nakon Münchenskog sporazuma, te poslije njemačkog upada u Čehoslovačku 15. ožujka 1939. godine. Italija je pristupila realizaciji planova i 07. travnja 1939. godine okupirala Albaniju. Postavljena je albanska kvislinška vlada na čelu sa Shefqetom Vërlacijem, a za kralja je proglašen talijanski kralj Viktor Emanuel III. Kao regent vladao je Francesco Jacomoni di San Savino.

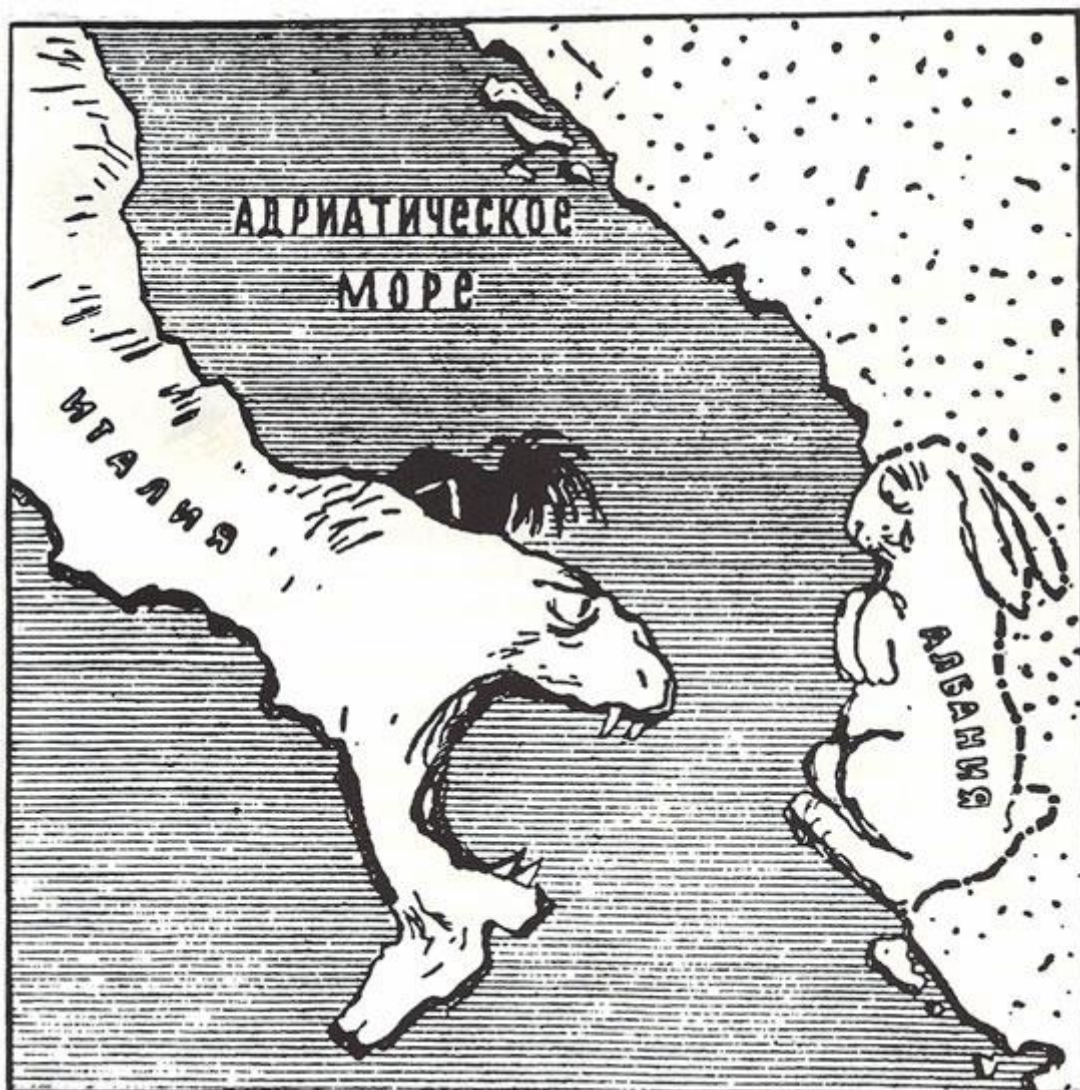
Slika 9 Albanski premjer Shefqet-beg Vërlaci se rukuje s regentom Francesco Jacomoni di San Savinom

Izvor http://www.albanianhistory.net/1947_Ciano/index.html (29.08.2016.)

Tako su stvoreni uvjeti za konačno uklapanje Albanije u talijanski privredni sustav. To je ostvareno kroz sporazum o izjednačenju građanskih prava Albanaca u Italiji i Talijana u Albaniji, te konvencijom o carinsko-ekonomskoj i monetarnoj uniji.⁴⁵

Prema prvom sporazumu Talijani su stekli pravo na stjecanje poljoprivrednih posjeda u Albaniji. Talijani su, također, mogli bez ograničenja dolaziti na položaje u državnoj upravi. U drugom sporazumu naročito je značajan član 7. koji je doslovno ukinuo Albaniji pravo da vodi vanjsku politiku. Konvencija je predviđala da carinsku službu i službu nadzora nad kopnenim i pomorskim granicama obavlja talijanska carinska služba. Na ime prihoda od carina talijanska se vlada obvezala isplaćivati Albaniji 15 milijuna albanskih franaka godišnje. Ova konvencija je značila potpuno podčinjavanje Albanije i njezino uklapanje u talijanski privredno-carinski sustav, čijim se zakonima Albanija podvrgava, a za to dobiva određenu godišnju subvenciju.

⁴⁵ Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.

Slika 9 Anti-talijanski plakat u okupiranoj Albaniji

Izvor <http://warfarehistorian.blogspot.hr/2012/10/today-in-history-italy-declares-war-on.html>
(29.09.2016.)

ZAKLJUČAK

Svrha ovog diplomskog rada bila je prikazati specifične talijansko-albanske odnose.

S jedne strane, prikazana je vanjska politika Italije koja je, kroz svoje ključne odrednice – iredentizam, imperijalizam i revizionizam, oblikovala svoju politiku prema Albaniji. Cilj Italije je bio stvaranje legalnog protektorata nad Albanijom koji nije uspjela dobiti međunarodnim ugovorom, pa je to ostvarila kroz „penetration pacifique“ u Albaniju. Krajnji cilj Italije je bio stvaranje svojevrsnog mostobrana u Albaniji za daljnje napredovanje na Balkanu.

S druge strane, prikazana je novonastala država Albanija koja je prolazila kroz teško političko, gospodarsko i financijsko stanje. S ciljem dobivanja određene financijske pomoći, obratila se Ligi naroda, ali kako u tome nije uspjela, okrenula se Italiji.

Italija je spremno financijski pomogla Albaniji, ali je za to tražila određene političke ustupke. Kroz brojne ugovore između ovih dviju zemalja, Italija je uspjela da ovlada albanskim financijskim, gospodarskim i vojnim životom.

Stvaranjem Albanske narodne banke pod talijanskim uvjetima i uz talijansku financijsku pomoć, Italija je uspjela sebi omogućiti dominaciju u banci. Stvaranje Albanske narodne banke uz pomoć Italije presudan je korak za učvršćivanje talijanskog ekonomskog i financijskog utjecaja u Albaniji.

Davanje prvog zajma Albaniji uslijedilo je 1925. godine. Albanija je bila preslaba da vraća taj zajam, pa je morala tražiti još jedan. Tako je Italija Albaniju učinila ovisnom o svojoj financijskoj pomoći.

Uslijedili su brojni politički ugovori i talijanske koncesije u Albaniji kojima je Italija ovladala albanskim privrednim i ekonomskim životom. Uzimajući koncesije, pa i one najmanje, Italija je onemogućila uplitanje bilo koje druge države u gospodarski i ekonomski život Albanije.

Uslijedio je period pogoršanja talijansko-albanskih odnosa. Zogu je pokušao dobiti financijsku pomoć od Italije pod što povoljnijim uvjetima, svjestan albanske nemoći. Italija je Albaniji postavljala sve teže uvjete za dobivanje financijske pomoći, istodobno huškajući ustanike protiv Zogua i stvarajući nemir. Zogu je tako bio prisiljen na popuštanje i potpisivanje novih 12 sporazuma koji su još više učvrstili talijanski položaj u Albaniji.

Na kraju, Albaniji su presudile vanjske okolnosti. Italija se odlučila na aneksiju Albanije i likvidaciju njene nezavisnosti iz straha od jačanja njemačkog utjecaja na Balkanu i eventualnog prodora u Jadranski bazen.

LITERATURA

1. Janković, D. Istorija XX veka : zbornik radova, svezak 5, Beograd : Institut društvenih nauka, Odeljenje za istoriske nauke, 1959-1982.
2. Banac, I. Nacionalno pitanje u Jugoslaviji, Zagreb: Durieux, 1995.
3. Chabod, F. Savremena Italija (1918-1948), Beograd: Nolit, 1978.
4. Ciano, G. Dnevnik grofa Ciana, Zagreb: Vladimir Majer i Andrija Lušić, 1948.
5. Hoptner, J.B. Jugoslavija u krizi 1934-1941, Rijeka: Otokar Keršovani, 1973.
6. Krizman, B. Vanjska politika jugoslavenske države 1918-1941, Zagreb: Školska knjiga, 1975.
7. Magovac, B. O Albancima i o Albaniji, Mala knjižnica seljačke sloge, br. 4., Zagreb: Tipografija d.d., 1941.
8. Marjanović, M. Londonski ugovor iz godine 1915, prilog povijesti borbe za Jadran 1914-1917., Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije, 1960.
9. Popov, Č. Od Versaja do Danciga, Beograd: BIGZ, 1976.
10. Renouvin, P. Europska kriza i Prvi svjetski rat, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2008.
11. Šehinović-Ekremov, M. Albanija kroz nezavisnost 1912-1939. izdanje Muslimanske svijesti br.4, Sarajevo: Nova Tiskara Vrčak i dr., 1939.
12. Qazimi, P. Albanija: strani vojni utjecaji: (1912.-1991.), Zagreb: Alfa, 2013.

IZVORI

1. Europaorientale.net

www.europaorientale.net/caserealialbania.htm (28.09.2016.)

<http://www.europaorientale.net/caserealialbania.htm> (20.09.2016.)

2. Hrvatska enciklopedija

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64364> (17.09.2016.)

3. Wikipedia

https://en.wikipedia.org/wiki/Italian_Empire (28.09.2016.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Fan_S._Noli (28.09.2016.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Zog_I_of_Albania (20.09.2016.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Muharrem_Bajraktari#/media/File:Muharrem_Bajraktari,_15_May_1896_%E2%80%94_21_January_1989.jpg (20.09.2016.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Shefqet_V%C3%ABrlaci (29.09.2016.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Visarion_Xhuvani (20.09.2016.)

<https://sh.wikipedia.org/wiki/Imperijalizam> (21.09.2016.)

4. Biografias y vidas

<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/z/zogi.htm> (22.09.2016.)

5. Forum.hr

<http://www.forum.hr/showthread.php?p=57286285> (29.09.2016.)

6. Albanian History

http://www.albanianhistory.net/1947_Ciano/index.html (29.08.2016.)

7. Warfare History Blog

<http://warfarehistorian.blogspot.hr/2012/10/today-in-history-italy-declares-war-on.html>
(29.09.2016.)